

Kannattava ja luontoystävällinen metsänhoito muuttuvassa ilmastossa

Tapahtuma metsänomistajille, Äänekoski 9.11.2023

Hämärtyvässä marraskuun illassa Äänekosken sellutehtaan vieressä Hiskinmökissä saimme kuulla, tutkijan, metsänomistajan ja metsätalouden ammattilaisen näkemyksiä siitä, miten metsänhoito voisi olla sekä taloudellisesti kannattavaa, että luonnon monimuotoisuutta tukevaa. Keinoja on paljon, mutta metsänomistajilla ei välttämättä ole näistä laajasti tietoa. Puhujien yhteinen huolenaihe oli myös vesistöjen tila, jota metsäojitukset ovat merkittävästi heikentäneet.

Jyväskylän yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitoksen yliopistonlehtori Panu Halme muistutti esitelmänsä aluksi, että metsät ovat lajien elinympäristöjä, ja niissä pitää olla tarpeeksi lajeille sopivia resursseja. Esimerkiksi raidantuoksukääpä tarvitsee vanhoja raitoja, jotka tarjoavat myös kimalaisille ensiarvoisen tärkeää ravintoa keväällä, kun muut kasvit eivät kuki. Siksi raidat kannattaakin aina jättää rauhaan.

Suomessa tehdään monenlaisia toimia metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Niiden suojelutehokkuudessa suhteessa kustannuksiin on kuitenkin suuria eroja. Positiivisena esimerkkinä ymmärryksen kehittymisestä Halme nosti esiin uuden tekopötkelöohjeistuksen, jossa neuvotaan tekemään tekopötkelöt kuusesta, männystä ja koivusta ja jättämään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat lehtipuut, haavat ja raidat pystyyn.

Metsäluonnon monimuotoisuudelle haitallisia ovat suuret, yhtenäiset, yksipuolisesti käsitellyt metsät. Tutkimusten mukaan paras ratkaisu on, jos yksi kolmasosa metsistä on suojeltu, yksi kolmasosa on jatkuvapeitteisessä ja yksi kolmasosa jaksollisessa metsänkasvatuksessa.

Metsänhoidolla on suuri vaikutus myös muihin elinympäristöihin, erityisesti vesistöihin. Vesistöjen ja muiden arvokohteiden ympärille tulee jättää riittävä suojavyöhyke. Halmeen ryhmän tutkimusten mukaan 15 metrin suojavyöhyke esimerkiksi puron rannasta ei riitä, koska siihen tulee paljon tuulenkaatoja ja metsä jää liian harvaksi. Tällöin ilmankosteus – ja lämpötilaolosuhteet muuttuvat niin paljon, etteivät monet kasvit, sammat ja käävät enää selviä. 30 metrin käsittelemätön suojavyöhyke molemmin puolin puroa on suositeltava.

Halmeen mukaan ojitus on Suomen metsätalouden ehdottomasti tärkein ympäristöhaaste. Halmeen tutkimusryhmä kävi läpi 30 vuotta sitten inventoituja arvokkaita pienvesikohteita. Arvokkaiden purojen pituudesta 82 % ja kaikista pienvesikohteista 46 % oli metsäojitusten pilaamia.

Metsänomistaja Pekka Lehmosen mukaan metsäluonnon monimuotoisuus ja vesistöjen suojeleminen ovat hyvin sovitettavissa yhteen metsähoidon kanssa. Metsänhoitosuunnitelmia tehdessä on tärkeää ottaa nämä periaatteet huomioon ja soveltaa niitä käytäntöön kunkin tilan ominaispiirteet huomioiden. Lehmosen omalla metsätilalla suojeltua, jatkuvapeitteistä ja jaksollisen kasvatuksen piirissä olevaa metsää on kutakin yksi kolmasosa.

Lehmonen nosti esiin myös puutavaran laadun ja kierrätti yleisön joukossa näytteitä eri tavoin kasvaneista puista. Kestävyysominaisuuksiltaan lujaa sahatavaruutta saadaan hitaasti kasvaneista puista, joissa vuosiluston leveys on kuusella 1–1,5 mm. Hyvää tukipuuta saadaan, kun puun taimi on alkuvuodet kasvanut hitaasti metsän alikasvoksena, jolloin siihen muodostuu kestävä sydänpuu.

Harventamisen jälkeen puun kasvu nopeutuu selvästi, vaikka havupuulla olisi ikää kertynyt siihen mennessä jo 50 vuotta. Puun rungon poikkileikkauksesta Lehmonen näytti, kuinka hyvin yli satavuotias puun on kasvanut. Tukkipuuta voidaan käyttää pitkäikäisten puutuotteiden raaka-aineena, jossa se säilyy hiilivarastona kauan.

Puun arvokasvua Lehmonen demonstroi pitkittäisen lieriön laskukaavalla muuttaen kasvun tilavuudeksi. Esimerkiksi 27 metriä korkea ja halkaisijaltaan 70 cm kuusi 1 millimetrin luston vuosikasvulla kasvaa tilavuudeltaan 30 l vuodessa. Vastaavasti 35 cm paksuinen kuusi kasvaa 10 litraa, 15 metrin korkuisen ja 20 cm paksuisen kuusen lisäkasvu on 5 litraa ja 6 metrisen taimen 1 litra vuodessa. Hiilensidontaan tällä on siten merkittävä vaikutus, koska isot puut - sen lisäksi, että ne ovat jo merkittäviä hiilivarastoja - sitovat enemmän hiiltä itseensä kuin pienet, vaikka taimien suhteellinen kasvu vuodessa puun tilavuuteen on suurempi.

Luonnonhoidon asiantuntija Jarmo Laitinen Keski-Suomen Metsäkeskuksesta esitteli metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja parantamiseen tarkoitettuja ympäristötukia ja luonnonhoitohankkeita. Näistä tunnetuin ja käytetyin on METSO-ohjelma, joka tarjoaa metsänomistajalle mahdollisuuden suojella luonnontilaista tai sen kaltaista metsää pysyvästi tai 20 vuoden ajaksi ELY-keskuksen kautta verotonta korvausta vastaan. Metsäkeskuksen kautta voi tehdä ympäristötukisopimuksen kymmeneksi vuodeksi tai saada rahoitusta luonnonhoitohankkeelle (tämä on verollista tuloa). Luonnonhoitohankkeet ovat pääsääntöisesti olleet monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustöitä, metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistamista sekä metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen estämistä tai korjaamista.

Taloudsmetsien luonnonhoidon tärkeimpiä menetelmiä ovat Laitisen mukaan metsälaissa määriteltyjen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilyttäminen, säästöpuiden jättäminen ja vesiensuojelu.

Laitisen mukaan perustettujen suojelualueiden ja luonnonhoitohankkeiden määrät ovat vaihdelleet vuosittain käytettävissä olevan valtion budjettirahoituksen mukaan. METSO-ohjelman kokonaistavoitteena olevasta 82 000 hehtaarista on vuoteen 2022 saavutettu 73 % eli pinta-alaltaan 59 800 hehtaaria Etelä-Suomen – Pohjois-Pohjanmaan alueella. Ympäristötukihankkeita on Keski-Suomessa tehty 1 659 hehtaarilla viimeisen kymmenvuoden aikana, maakunnista viidenneksi eniten.

Metsäkeskus arvioissa luonnonhoitotöiden onnistumisen laatu vaihtelee koko Suomen alueella niin, että kokonaisarviossa laatu on ollut erinomainen tai hyvä yli puolella kohteista vuosittain. Keski-Suomessa luontokohteet ovat yleensä säilyneet. Säästetyn puun laatu on ollut suurimmaksi osaksi erinomainen tai hyvä, eläviä säästöpuita on jätetty n. 4 m³/ha ja kuolleita 1,5 m³/ha vuosina 2020–2022. Vuonna 2023 tämä on noussut elävien säästöpuiden osalta 7,5 kuutiometriin hehtaarilla ja kuolleiden puiden osalta 1,9 m³/ha uuden ohjeistuksen myötä. Keski-Suomessa vesistöjen suojavyöhykkeitä ainespuun korjuussa on pääsääntöisesti noudatettu.

Esitykset toivat varmasti monille tärkeää tietoa ja pohtimista. Illan fasilitoi osaavasti Silva ry:n puheenjohtaja Sampo Manninen. Tästä on hyvä jatkaa luonnon monimuotoisuutta ja vesistöjen

kuntoa huomioivan metsänhoidon jalkauttamista metsänomistajille. Tietoa on yhä paremmin saatavilla ja vaihtoehtojakin alkaa olla tarjolla metsänhoidon palvelujen tarjoajissa.

Tapahtuman tallenne on katsottavissa Suomen luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piirin YouTube kanavalla <https://www.youtube.com/channel/UCjGRvb11P6ie6wEBSSjLkCg>